

Qazaxıstan: Azərbaycan diasporunun inkişafına təkan verəcək tarixi qərar

Mövlud Ahıskalı

Bu günlər Azərbaycan paytaxtı bütün Türk dünyasına ev sahibliyi edir. Türkdilli ölkələrin növbə zirvə toplantısı çərçivəsində çoxsaylı görüşlər, konfranslar keçirilir. Tədbirlərdə iştirak etmək üçün Qazaxıstan Respublikasının birinci Prezidenti, Türkdilli Dövlətlərin Əməkdaşlıq Şurasının fəxri sədri Nursultan Nazarbayev də Şuranın VII Zirvə Görüşündə iştirak etmək üçün Bakıya təşrif buyurub.

Bu sırada Qazaxıstanla Azərbaycan arasında imzalanan yeni razılaşma həm iki qardaş ölkənin münasibətlərinin dərinləşməsinə, həm xalqlarımız arasında qardaşlıq, dostluq əlaqələrinin güclənməsinə, həm də təbii ki, diasporumuzun inkişafına, güclənməsinə imkan verəcək.

Belə ki, Azərbaycan və Qazaxıstan qarşılıqlı vizasız gediş-gəliş haqqında sazişə dəyişiklik edilməsi barədə protokol imzalayıb. Müvafiq sənəd Bakıda Türkdilli Dövlətlərin Əməkdaşlıq Şurasına (Türk Şurası) üzv ölkələrin xarici işlər nazirlərinin görüşündən əvvəl imzalanıb.

Protokolu Azərbaycan tərəfdən Xarici İşlər naziri Elmar Məmmədyarov, Qazaxıstan tərəfdən isə Daxili İşlər naziri Yerlan Turqunbayev imzalayıb.

Sənəddə Qazaxıstan və Azərbaycan vətəndaşlarının bu ölkələrin ərazisində olma müddətinin 30 gündən 90 günə qədər uzadılması, eləcə də 30 gün müddətinə qeydiyyata alınmadan azad olunması nəzərdə tutulur.

Bəlli olduğu kimi, Qazaxıstan xarici ölkələrdə yaşayan azərbaycanlıların sıx təşkilatlandığı ölkələrdən biridir. Bu ölkədə 90 min azərbaycanlı yaşayır və onların 37 diaspor təşkilatı var.

Qazaxıstanda mövcud olan vilayətlərin əksəriyyətində diaspor təşkilatları təsis edilib. Daha çox diaspor təşkilatı Almatı vilayətindədir. Burada 12 təşkilat yaradılıb. Almatı vilayətindən başqa daha 9 regionda diaspor təşkilatları yaradılıb.

Orta Asiyanın aparıcı dövlətlərindən olan Qazaxıstanla Azərbaycanın tarixi əlaqələri orta əsrlərə gedib çıxır. Böyük “İpək yolu” dövlətləri olan Qazaxıstan və Azərbaycan arasında əlaqələr ticari və mədəni əsaslarla inkişaf edib. Hazırda təqribi sayı 90 min göstərilən Qazaxıstan azərbaycanlılarının bu ölkədə diaspor formalaşdırılması XX əsrin 60-cı illərindən sonrakı dövrə təsadüf edir, 1920-ci illərdə Sovetlər Birliyində başlanan siyasi repressiyaların ən ağır zərbəsi Azərbaycana dəydi. Bunun nəticəsində azərbaycanlıların çox hissəsi Orta Asiya, Sibir kimi yerlərə sürgün edilirdilər. Belə azərbaycanlıların təqribən 120 min nəfəri Qazaxıstana sürgün olundu. İlk sürgün edilən soydaşlarımız Canbul, Cimkənd və Almatı vilayətlərində məskunlaşdı. Bu prosesdən sonra 40-50-ci illərdə davam edən repressiya prosesi azərbaycanlıların bura köçürülməsi ilə nəticələndi. Onlar, əsasən, Gürcüstan və Azərbaycanın digər bölgələrindən olan deportantlar idilər. 1956-1960-cı illərdə isə on beş minə yaxın azərbaycanlı Qazaxıstanın xam torpağının münbitləşdirilməsinə kömək üçün buraya köçdü.

Qazaxıstanda fəaliyyət göstərən Beynəlxalq Türk Akademiyasının əməkdaşı, soydaşımız Füzuli Məcidlinin qəzetimizə açıqlamasına görə Azərbaycan diasporu mədəni və ictimai fəaliyyətlə məşğul olur: “Hüquq, iqtisadiyyat, ictimai işlər, texniki, elmi və digər sahələrdə çalışan soydaşlarımızın müəyyən hissəsi öz peşəsi üzrə xeyli qabağa gedərək, mühüm vəzifələr tutublar. Qazaxıstan azərbaycanlılarının çox hissəsi Vətənə gələrək, burada ailə həyatı qurmağa üstünlük verir. Qazax və ruslarla qarışıq nikaha girən bəzi soydaşlarımız isə ailələrində azərbaycanlı ənənələrini təbliğ edirlər. Azərbaycan təşkilatları Prezident Nursultan Nazarbayevin rəhbərlik etdiyi Qazaxıstan Xalqları Assambleyasına daxildilər. Qazaxıstanda insanların milli, dini, irqi zəmində hər bir problemi yoxdur. Bu ölkədə bacarığı sayəsində yüksək pillədə qərar tutmuş çoxlu azərbaycanlılar, vilayət və şəhər deputatları var. Cu şəhərinin meri də azərbaycanlı Nizami Məmmədov olub. Ümumiyyətlə, dövlət strukturlarında azərbaycanlılar təmsil edirlər. Vəkillər, alimlər arasında da xeyli soydaşımız var. Dövlət Dumasında hüquq müfəttişliyinin rəhbəri də azərbaycanlı professor Mirbəşir Əliyevdir. Daxili İşlər Nazirliyi sistemində, hərbi sahədə, vergi orqanlarında yüksək rütbə daşıyan çoxlu həmvətənimiz fəaliyyət göstərir. 1990-cı illərdən Aktyubinsk vilayətində “Birlik”, Astana şəhərində “Xəzər”, Karaqanda vilayətində “Kamus”, Povladar vilayətində “Vətən” və s. Azərbaycan mədəniyyət mərkəzləri fəaliyyət göstərir. ‘Nəsimi’ Azərbaycan Mədəniyyət Mərkəzi Cambul vilayətinin Cu rayonunun Yəni yol - Novyput kəndində yaradılıb”.

Qazaxıstan azərbaycanlılarının iqtisadi və siyasi cəhətdən ən böyük təşkilatı 1997-ci ildən fəaliyyətə başlayan “Turan” Mədəniyyət Mərkəzidir. 1993-cü ilin mayında Qazaxıstan Ədliyyə Nazirliyində qeydiyyatdan keçən “Turan” ictimai-mədəni fəaliyyətlə məşğul olur. Mərkəzin rəhbərliyi Almatıda “Ozan” şəhər Mədəniyyət Cəmiyyəti təsis olunub və bunun ardınca digər vilayətlərdə proses davam edib. Türk xalqlarının birliyi, mədəni tədbirlər, Qazaxıstan-Azərbaycan ikitərəfli əlaqələrinin inkişaf etməsi və s. istiqamətlərdə fəal iş aparan “Turan” Mədəniyyət Mərkəzinin analoqu olan Qazaxıstan, Qırğızıstan və Özbəkistandakı Azərbaycan ictimai-mədəni cəmiyyətlərinin konqresi “Turan”ın missiyası daha geniş və fəaliyyəti böyükdür. “Turan” konqresinin orqanı olan “Vətən” qəzeti qeydiyyatdan keçib. Qəzet Azərbaycan, qazax və rus dillərində çap olunur. Bu ölkədə, eyni

zamanda, "Turan Ekspres" adlı qəzetdə dərc edilir. Hazırda Astana, Almatı, Taldıkurqan, Qaraqanda şəhərlərində Azərbaycan dilində "Bazar günü" məktəbləri fəaliyyət göstərir. Xoca Əhməd Yəsəvi adına Türkünstan Universitetində azərbaycanlılara hər il 10 yer verilib. Almatıda ilk Azərbaycan məscidi də fəaliyyətə başlayıb. Məscidin tikintisinə 70 min ABŞ dolları həcmində vəsaitin toplanmasında Qazaxıstanda yaşayan azərbaycanlı ziyalılar, elm xadimləri, konqres üzvləri, eləcə də qazaxların özləri də yardımçı olublar.

Qazaxıstanda yaşayan soydaşlarımız fəaliyyətinə dair son məlumatlar da soydaşlarımızın aktiv olduğunu təsdiqləyir. Qazaxıstanın Almatı şəhərində Əl-Farabi adına Qazaxıstan Milli Universitetinin Azərbaycan mədəniyyəti və tarixi mərkəzində 9 Noyabr - Azərbaycan Respublikasının Dövlət Bayrağı Günü münasibətilə tədbir keçirilib.

Tədbir Qazaxıstan Milli Universitetinin Azərbaycan mədəniyyəti və tarixi mərkəzinin, Azərbaycan səfirliyinin və tanınmış ziyalı Nasixa Kencinanın birgə təşkilatçılığı ilə baş tutub.

Dövlət Bayrağı Gününe həsr olunan tədbirdə Qazaxıstan Azərbaycanlıları Assosiasiyasının sədri Əbülfəz Xamedov, Qazaxıstan Xalqlar Assosiasiyasının üzvü, qazax dili üzrə tanınmış azərbaycanlı filoloq Əsli Osman, yerli və xarici qonaqlar, tanınmış elm adamları, ziyalılar və tələbələr iştirak edib.

Mərasimdə çıxış edənlər üçrəngli bayrağımızın tarixindən, onun əhəmiyyətindən danışaraq, xalqlarımız arasında dostluq və qardaşlıq münasibətlərinin tarixi köklərə söykəndiyi vurğulanıb.

Tədbir Bakı Media Mərkəzinin prezidenti Arzu Əliyevanın baş prodüseri olduğu "Əbədi ezamiyyət" sənədli filminin nümayişi ilə davam etdirilib.

Yeri gəlmişkən, bildirək ki, Azərbaycan diasporunun formalaşmasında xidmətləri olmuş, Qazaxıstandakı Azərbaycan Mədəniyyət Mərkəzləri Birliyinin rəhbəri, görkəmli ziyalı Vidadi Koroğlu oğlu Salahov oktyabrın 14-də vəfat edib.

Azərbaycan Respublikasının Diasporla İş üzrə Dövlət Komitəsinin rəhbərliyi və kollektivi olaraq mərhumun ailə üzvlərinə və yaxınlarına, eləcə də, Qazaxıstandakı Azərbaycan icmasının üzvlərinə başsağlığı verib.

Qeyd edək ki, Vidadi Koroğlu oğlu Salahov 1957-ci il dekabrın 31-də Kəlbəcər rayonunun Bağlı pəyə kəndində anadan olub. 1978-1983-cü illərdə Voronej Dövlət Universitetində təhsil alıb. O, 1983-1993-cü illərdə Qazaxıstanın müxtəlif orta məktəblərində tarix müəllimi işləyib, 1994-1997-ci illərdə müxbir kimi fəaliyyət göstərib. 2004-cü ildən "Turan-ekspres" qəzetinin baş redaktoru olub. Tarix üzrə fəlsəfə doktoru olan V. Salahov Beynəlxalq Ekologiya və Energetika Akademiyasının müxbir üzvü idi.

V.K. Salahovun Qazaxıstanda Azərbaycan diasporunun formalaşmasında xüsusi xidmətləri olub. O, 2011-ci il iyulun 4-də Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin Sərəncamı ilə xalqlar arasında dostluğun möhkəmləndirilməsi və Azərbaycan diasporunun inkişafı sahəsində ki xidmətlərinə görə "Tərəqqi" medalı ilə təltif olunub. V. Salahov Qazaxıstan dövləti tərəfindən də müxtəlif mükafatlarla təltif edilib.

Qazaxıstanda azərbaycanlıların fəaliyyətinin genişlənməsi həm də bir türkdilli ölkə ilə əlaqələrin inkişaf etməsi baxımından əhəmiyyətlidir.